

פרשת בלק

הרב בני להמן – ישיבת הר עציון

ילקוט שמעוני במדבר - רמז תשעא

"כשברך בלעם את ישראל היה קולו הולך ששים מיל כמחנה ישראל, וגדולה ברכה שברך בלעם את ישראל מברכות שברך יעקב את השבטים ומברכות שברכם משה, כשברך יעקב את השבטים הוכיח את ראובן ואת שמעון ולוי אף משה לא ברכן עד שהוכיחן תחלה, אבל בלעם כשברכן היו ברכותיו שוות ואין בהם פגם לפיכך גבה דעתן של ישראל ובאו לידי תקלה בעצת בלעם..."

מהר"ל - נצח ישראל - פרק נז

הדבר אשר יבחן מזולתו, הוא הבחינה האמיתית, אשר לא יפול בו ספק. והדבר הזה הודיע הודע לנו תורת אמת, אשר פסלה עדות קרובים. ואין הטעם מפני שיעיד שקר, כי לא נחשד משה להעיד דבר שאינו, ואהרן שיעלים האמת. רק מפני שאין עדות רק מזולתו, ודבר זה כבר בארנו בחבור התפארת. והנה יתבאר לך עוד, וזה כי העדות שיש לדון עליו, צריך שיהיה העדות נמצא בפעל הגמור מן המעיד. ודבר זה דברי חכמה עמוקה מאוד. מפני כי **הדין והמשפט אשר יבוא על העדות, הוא דבר מחויב ומוכרח, כמו שהוא כל דין מחויב ומוכרח. ולדבר זה צריך שיהיה העדות בפועל, שהמחויב ומוכרח אין שייך אליו הכח, שהכח אין לו מציאות גמור. והמחויב - לפי חיוב שלו - יש לו מציאות גמור שהרי הוא מחויב ומוכרח. ולכך כל דין פסול בלילה, וכל קבלת עדות פסול בלילה, והסומא פסול לעדות, כל זה ענין אחד. שכל אלו אין מציאותם בפועל, כי היום הוא נמצא בפועל. והדין, וכל אשר שייך לו, צריך שיהיה נמצא בפועל:**

ולכך **כאשר הקרוב הוא מעיד, שהוא חלק מעצמו, והוא כמו חצי בשרו, כמו שאמר הכתוב אצל מרים (ר' במדבר יב, יב) "אל נא תהי כמת בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו". ומאחר שהעד המעיד על הנדון הוא חלק מן אשר מעיד עליו, אין כאן עדות בפועל. כי כל דבר נמצא בפועל לאחר, ולא נמצא בפועל לעצמו, רק לאחר צריך שיהיה נמצא בפועל. ודבר זה ידוע לנבונים. ולכך הקרוב שהוא חלק מעצמו, אין עדות שלו עדות, כי כל עדות שהוא מעיד שכך נמצא בפועל, ואין נמצא בפועל לעצמו:**

....ומפני זה היה בלעם, שהוא זולת ישראל. וזה שכבר אמרנו לך פעמים הרבה, אף כי ישראל יש בהם החסרון מצד החומר, אבל מצד אמתת צורתן אין חסרון, והם שלמים בתכלית השלימות, כמו שבארנו לך פעמים הרבה בזה החבור. ובלעם היה בוחן ישראל מצד אמתת צורתן, אשר בו נמצאו ישראל בפועל. ולכן היה מעיד על אמתת ישראל יותר מכל. וזה מפני שלא היה לו קירבה וחבור לישראל, לכך היה בלעם מעיד עליהם מצד אמתת ישראל אשר נמצאו ישראל בפועל. וזהו שגורם שהיה נבואת בלעם על ישראל הכל לטובה, כאשר הפך הקב"ה את הקללה לברכה (דברים כג, ו), שהיה רוצה לקלל אותם, ונהפך לברכה, ברכות שאין כמותם.

מהר"ל - תפארת ישראל - פרק כא

ומה שאמרו בספרי: " ולא קם נביא בישראל כמשה" עוד אבל באומות קם שלשה דברים היו במשה מה שלא היו בבלעם משה היה מדבר עמו פה אל פה שנאמר "פה אל פה אדבר בו" כו' משה היה מדבר עמו פנים אל פנים כו' משה היה מדבר עמו עומד שנאמר "ואתה פה עומד" בלעם היה מדבר עמו נופל וגלוי עינים בלעם היה יודע מה הקדוש ברוך הוא עתיד לדבר עמו שנאמר "ויודע דעת עליון" - משל לטבח של מלך שיודע מה המלך קרב על שלחנו בלעם היה יודע מי מדבר עמו שנאמר, אשר מחזה שדי יחזה" בלעם היה מדבר עמו כל שעה שנאמר "אשר מחזה שדי יחזה נופל וגלוי עינים" ע"כ.

ואם כן יקשה לך הרי לא נתיחד משה בנבואתו כי אף באומות קם. אבל חס ושלום שלא יהיה מיוחד משה בנבואה, כי מה שאמרו אבל בנביאי אומות עכו"ם קם מכל מקום היה נבואתו דרך נביאי אומות ע"ג:

ובמדרש (ויק"ר פ"א) מה בין נביאי ישראל לנביאי א"ה עכו"ם נביאי אומות עולם אין הקודש ברוך הוא נגלה עליהם רק בחצי דבור שנאמר ויקר אלהים אל בלעם אין לשון ויקר אלא לשון טומאה כד"א כי יהיה בך איש לא טהור מקרה לילה אבל לישראל בלשון טהרה בלשון קדושה בלשון ברור ויקרא אל משה בלשון שמלאכי השרת מקלסין שנאמר וקרא זה אל זה ע"כ. וביאור זה כי נבואת אומות העולם עכו"ם אינה נבואה בבירור גמור, ולפיכך כתיב ויקר שהוא חצי דבור בלבד כפי מה שהיא הנבואה שאינו בירור גמור, והנבואה היא בטומאה אף שהשם יתברך קדוש ודבריו קדושים, נביאי אומות העולם מקבלים הדבור אף אם הם טמאים ואין צריכים קדושה וטהרה, דומה למי שמשליך ממנו דינר זהב אינו מקפיד אף אם נופל לאשפה, כי אין כונתו רק להשליך ממנו הדינר יפול בכל מקום, כך השם יתברך אינו חפץ כאשר מדבר עם נביאי אומות העולם רק שיצא הדבור ממנו יבא אל המקבל אף בטומאה. אבל כאשר מדבר עם נביאי ישראל נתיחד עמו הדבור, וזה עיקר דבורו שמדבר הוא יתברך אל הנביאים ונתיחד עמהם הדבור אין ראוי שיהיה עצם דבורו ית' בטומאה, ולכך אין מקבלים נביאי ישראל הנבואה שהיא דבור השם יתברך רק בקדושה. ומעתה מה שאמרו אבל בנביאי אומות העולם עכו"ם קם, היינו דמכל מקום היתה הנבואה שלו בחסרון ובטומאה, ואף אם היה גדול בנבואה מאד כיון שנבואתו היתה בחסרון ובטומאה אין זה מעלת הנבואה, כי מעלת הנבואה כאשר היא בקדושה ובטהרה ובבירור, ולא אמרו בנביאי אומות העולם עכו"ם קם רק שהיה יודע דברים עליונים. וכאשר תבין דברי אמת, תדע כי מה שהיה יודע משה בנבואה ומה שלא היה יודע הכל נמשך אחר עצם המעלה בנבואה שהיה למשה ומה שהיה יודע בלעם בנבואה ומה שלא היה יודע הכל נמשך ממה שלא היה לבלעם המעלה העליונה שהיה למשה. וזה כי מה שהיה מדבר עם משה פנים אל פנים שהיה משה עומד עם השם יתברך הכל הוא הקירוב והדיבוק עמו, ובלעם שלא היה לו זה מורה על הריחוק מן השם יתברך, ומה שלא היה יודע משה הדבור קודם שבא אליו הדבור וכן מה שלא היה מדבר עמו כל שעה שירצה ומה שלא היה יודע מי מדבר עמו נמשך אל מעלת משה, שכל נבואת משה נבואה ברורה כמו שהיה הדבור עמו פנים אל פנים ופה אל פה, לכך לא היתה נבואתו רק נבואה ברורה ואין בירור הנבואה רק כשבא הנבואה אל הנביא שכל דבר שיוצא מפי הקב"ה אין לו חזרה כדאיתא במס' ברכות (ז' ע"א) ודבר זה נקרא בירור הנבואה כאשר יוצא הדבור מפיו אבל שידע הדבור קודם שנדבר ונתבררה הנבואה אין זה ראוי למשה ולמעלתו שהיתה כל נבואתו בענין הבירור הגמור. אבל בלעם שלא היתה מדרגת נבואתו בענין הברור הזה אפשר לו לדעת דבר זה שכן כל נבואתו בענין זה. וזה שהביא משל מן הטבח וכו' וזה כי מה שיודע הטבח מה שיאכל המלך, ואותו אשר נקרא לשלחן המלך אינו יודע, מפני שאין הנקרא אל המלך מצטרף אל המלך לדעת שלחנו רק כאשר השלחן ערוך בפעל וזה כבודו ותפארתו של האורח ולא יצטרף אל המלך זולת זה, ולכך אינו יודע קודם זה מה יאכל המלך, וכך משה לא היה נבואתו רק כאשר הדבור בפעל יוצא מפי השם יתברך מעצם כבודו יתברך ודבר זה הוא נבואה ברורה ובמדרגה זאת דבק משה בו יתברך וזהו מעלתו וכבודו של משה, אבל בלעם לא היה לו מעלה זאת ולכך ידע הנבואה קודם שבא הדבור ודבר זה מבואר. וכן מה שלא היה מדבר עם משה כל שעה הכל נמשך אחר מדרגתו ומעלתו, וזה כי הענין נותן כך כי היה הדבור עם משה פנים אל פנים ואין לאדם כמדרגה זאת שיהיה עם השם יתברך תמיד פנים אל פנים, אבל עם בלעם היה הנבואה כמו שאמרנו למעלה שהיה משליך ממנו הדבור והיה בלעם מקבל אותו ולא היה כאן דבור פנים אל פנים ולכך היה תמידי. וכן מה שלא היה יודע משה מי מדבר עמו היינו כי לא יראני האדם וחי כי אי אפשר להתחבר עם השם יתברך ודבר זה היה למשה שנסתכל באספקלריא המאירה והיה לו דבקות אל השם יתברך ולפיכך אי אפשר שיהיה יודע מה שידבר השם יתברך עמו. ושהיה מדבר עמו כל שעה אינו מורה שהיה גדול בנבואה מאד שלא היה נמצא דבר זה במשה, רק שלא היה אפשר שיהיו אלו דברים במשה למעלת נבואתו, ומאחר שלא היה בו הידיעה הזאת בשביל מעלת נבואתו אין זה חסרון כי המעלה נותן זה, ומה שהיה לבלעם דבר זה מפני שלא היה לו מעלת נבואתו של משה שהיה לו דבקות גמור בו יתברך כמו שאמרנו רק בענין הידיעה היה גדול בנבואה, ודברים אלו ברורים מאד: